

مقدمه

منظور از ارزیابی در این کتاب، بررسی کیفیت ترجمه با استفاده از اصول کاربردی ترجمه است. از این رو می‌توان ارزیابی را پیوند میان نظریه و عمل ترجمه نامید. به نظر می‌رسد تاکنون، ارزیابی هیچ‌گاه جایگاه واقعی خود را نه در نظریه و نه در حوزه عمل نیافته است. همان‌طور که می‌دانیم به لحاظ نظری، درباره ترجمه از عربی به فارسی، در مقایسه با ترجمه از سایر زبانها کمتر کنکاش شده است و از این رو ارزیابی این ترجمه‌ها نیز، یکی از موضوعاتی است که بسیار کمتر از سایر مسائل ترجمه درباره آن گفته و نگاشته شده است. موضوع ارزیابی حتی درباره ترجمه‌های صورت گرفته از سایر زبانها هم از نظر پژوهشهای صورت گرفته نوباست.

درباره خصوصیات ترجمه خوب، فراوان گفته و نگاشته شده است؛ اما اغلب معیارهای ذکر شده بسیار کلی است و به همین دلیل قضاوت درباره متون ترجمه شده بر اساس این خصوصیات کلی، غالباً تحت تأثیر سلیقه و نظر شخصی قرار می‌گیرد. بنابراین، در این کتاب سعی شده است برای ارزیابی متون ترجمه شده از عربی به فارسی، چهارچوبی نظام‌مند و منسجم پیشنهاد شود.

به طور کلی، آموزش ظرافتهای کار ترجمه به صورت عملی و غیر مستقیم به دانشجویان و سایر علاقه‌مندان و موارد مهم ذیل را می‌توان از اهداف ارزیابی ترجمه دانست:

- جلوگیری از دخالت سلیقه و اظهارنظرهای شخصی در فرایند ارزیابی ترجمه،
- کمک به مترجمان در انجام ترجمه‌های بهتر، با دقت در عناصر مهم و مؤثر

در ارزیابی،

- کمک به بهبود کیفی نشر کتابهای ترجمه‌شده،
 - یاری سازمانها، ناشران، مراکز و نهادهای دست‌اندر کار ترجمه برای تعیین دقیق‌تر سطح کیفی ترجمه‌های صورت‌گرفته،
 - آموزش برخی ظرافتهای ترجمه که از طریق بیان اصول کلی و مبانی نظری ترجمه امکان‌پذیر نیست،
 - کمک به سطح مطالعات انجام‌یافته در خصوص اصول نظری و عملی ترجمه از عربی به فارسی و بالعکس،
 - تلفیق نظریه و عمل در عرصه ترجمه، که این کار کمک شایانی به دوره‌های مختلف آموزش ترجمه می‌کند.
- به همین دلیل کتاب حاضر گامی است در راستای کمک به تحقق این اهداف. از سوی دیگر و با توجه به فقدان منابع کافی و مؤثر در امر بررسی و مقابله متون ترجمه‌شده از عربی به فارسی، این کتاب در امر آموزش اصول بررسی و مقابله متن اصلی با ترجمه‌شده به عنوان یکی از مواد درسی دوره‌های ترجمه، دستگیر استادان گران‌قدر است. ارتقای سطح علمی دانشجویان، مترجمان و سایر فارغ‌التحصیلان یا متخصصانی که در امر ارزیابی ترجمه دیگران به صورت مستقیم یا غیرمستقیم دخالت دارند، هدف دیگری است که امیدواریم با کمک این کتاب و سایر پژوهشهایی که در آینده صورت می‌گیرد، تحقق یابد.
- از سوی دیگر، با توجه به اینکه رشته مترجمی زبان عربی هم‌اینک رشته‌ای نوپا در برخی دانشگاههای کشور است، به وجود کتابی در زمینه آموزش شیوه ارزیابی و بررسی متون ترجمه‌شده نیاز فراوانی احساس می‌شود، زیرا ماده درسی بررسی و مقابله متون ترجمه‌شده، اغلب به صورتی کاملاً ساده و با خواندن و مقابل هم گذاشتن متن اصلی و ترجمه پی‌گرفته می‌شود و در این میان روش منسجم و علمی برای این کار مد نظر قرار نمی‌گیرد. بنابراین دانشجویان بهره کمی از این ماده درسی می‌برند و دست آخر به روش جدیدی که به عنوان اصل، در ارزیابیهای بعدی بر آن تکیه کنند، دست نمی‌یابند.

در این کتاب علاوه بر ارائه روشی نظام‌مند برای این منظور از اصولی کلی و تکرارپذیر بحث می‌شود که از یک سو تطبیق عملی مسائل نظری ترجمه است و از سوی دیگر به طور غیرمستقیم به امر آموزش فنون و زوایای پنهان ترجمه کمک شایانی می‌کند. روش پیشنهادی کتاب برای ارزیابی به ترجمه‌آموزان کمک می‌کند که از فضای نکته‌برداریها و گم‌شدن در جزئیات کار ارزیابی، خارج شوند و دیدی علمی‌تر و جامع‌تر نسبت به آن بیابند.

برای تدریس این کتاب پیشنهاد می‌شود: ابتدا استاد محترم مسائل کلی ترجمه را به ترتیبی که در فصل اول آمده برای دانشجویان توضیح دهد و در صورت صلاحدید مطالب تکمیلی را نیز همراه با عناوین این فصل مطرح کند. سپس از دانشجویان بخواهد درباره برخی از مسائل مهم اختصاصی در ترجمه از عربی به فارسی تحقیق به عمل آورند. لازم است در تمام مدت تدریس این دو فصل بخشی از وقت کلاس به کار عملی مقابله متن اصلی با ترجمه اختصاص یابد و استاد اجازه دهد دانشجویان، در این مدت تنها بر اساس اطلاعات قبلی خود پیش بروند. این بدان دلیل است که دانشجو پس از مدتی برای مشکلاتی که در ارزیابی با آن مواجه می‌شود خود به فکر یافتن راهی بیفتد. در خلال این مدت همچنین می‌توان با آوردن و قرائت نمونه‌هایی از متون، توجه دانشجویان را به خصوصیات هر کدام از آنها جلب کرد یا با قرائت برخی کتب ترجمه نسبت به روشهای مورد استفاده در ترجمه مطالبی طرح کرد. با آغاز فصل دوم، استاد محترم مطالب عنوان شده در این فصل را با تفصیل بیشتر تبیین می‌کند و در خلال آموزش این فصل نیز همچنان بخشی از وقت کلاس را به بررسی و مقابله متون ترجمه‌شده اختصاص می‌دهد. در اواخر این فصل استاد با جمع‌بندی از مشکلات ترجمه و نیز کار ارزیابی و سنجش کیفیت آن، روش پیشنهادشده در کتاب را به دانشجویان گوشزد می‌کند.

در فصل سوم نیز روش پیشنهادی کتاب با تفصیل طرح و در صورت صلاحدید مطالب تکمیلی عنوان می‌شود. لازم است بیان عناصر اساسی ارزیابی به صورت تدریجی صورت گیرد و با تدریس هر بخش، استاد از دانشجویان بخواهد

متن ترجمه‌شده‌ای را بر اساس معیارهای آموخته‌شده ارزیابی کنند. این کار تدریجاً هم به تثبیت آموخته‌ها در ذهن می‌انجامد و هم ترجمه‌آموزان را در ارزیابی و آموختن ظرافتهای عملی کار ماهرتر می‌سازد.

در پایان ضمن شکرگزاری از خداوند متعال برای توفیق نگارش این کتاب، لازم می‌دانم از مدیر محترم گروه عربی سازمان «سمت» و همکاران محترمشان که با سعه صدر مشکلات چاپ این کتاب را تحمل کردند، تقدیر و تشکر کنم.

حافظ نصیری

دی ماه ۱۳۸۸